Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, Direktyva 2006/118/EB dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir jo būklės blogėjimo ir Direktyva 2008/105/EB dėl aplinkos kokybės standartų vandens politikos srityje“

(COM(2022) 540 final – 2022/0344 (COD))

(2023/C 146/07)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2023 1 19
	Taryba, 2023 1 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2023 2 3
Priėmimas plenarinėje sesijoje	2023 2 22
Plenarinė sesija Nr.	576
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	156 / 01 / 06

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) tvirtai remia Europos Komisijos pasiūlymą į paviršinio ir požeminio vandens prioritetinių medžiagų sąrašus įtraukti tam tikrus svarbiausius vandens teršalus, kurie bus naudojami vertinant cheminę būklę pagal Vandens pagrindų direktyvą. Valstybės narės turės stebėti jų buvimą vandenyje ir užtikrinti, kad nebūtų viršyti kokybės standartai. Pasiūlymas pateiktas vėluojant keletą metų ir yra sveikintinas bandymas atnaujinti vandens cheminės būklės vertinimą.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad švarus vanduo yra labai svarbus mūsų visuomenei ir aplinkai, taip pat socialinei ir ekonominei veiklai. Tvirta vandens apsaugos sistema, kurioje daugiausia dėmesio skiriama taršos mažinimui jos susidarymo vietoje, bus naudinga ekosistemoms, vandens naudotojams rekreaciniais tikslais ir pramonei, taip pat užtikrins švarų ir įperkamą geriamąjį vandenį.

1.3. Nors ši iniciatyva susijusi su išlaidomis, pavyzdžiui, nuotekų valymo, EESRK pabrėžia, kad neužteršto vandens nauda yra didesnė, nes, pavyzdžiui, išvengiama kenksmingų cheminių medžiagų poveikio ir mažiau reikia valyti vandenį, kad būtų pasiekti geriamojo vandens standartai. Keičiant kenksmingų medžiagų naudojimo būdus, taip siekiant sumažinti jų kiekį vandenyje, galima gauti ir papildomos naudos, pavyzdžiui, sumažinti kenksmingų pesticidų poveikį žemės ūkio maisto produktų sektoriaus darbuotojams.

1.4. Reikėtų daugiau nuveikti sveikatos ir saugos darbo vietoje srityje. EESRK prašo parengti konkrečias gaires pramonės šakoms, kurios gamybos procesuose naudoja vandenį su skirtingomis medžiagomis.

1.5. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms dėti daugiau pastangų renkant, sisteminant ir aiškinant vandens duomenis, o aplinkos duomenų poreikį laikyti vienu iš svarbiausių prioritetų. Svarbu mažinti duomenų vėlavimą ir užtikrinti konkrečius rodiklius visose valstybėse narėse.

1.6. Daugiau kaip 60 proc. Europos vandenų vis dar nėra geros cheminės būklės pagal Vandens pagrindų direktyvą ([1]), tačiau tai neleidžia susidaryti išsamaus šio klausimo vaizdo, nes dabartiniame vertinime neatsižvelgiama į cheminių mišinių poveikį, kuris gali atsirasti net tada, kai teršalų kiekis yra „saugus“. Reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant įvertinti ir stebėti kartu naudojamų medžiagų poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai.

1.7. Uždraustų pesticidų vis dar yra Europos vandenyse. EESRK pabrėžia, kad stebėsenos priemonės, įskaitant neteisėto naudojimo nutraukimą ir nukrypti leidžiančias nuostatas, turi būti toliau taikomos valstybėse narėse, kuriose aptinkami per dideli kiekiai, net jei tos medžiagos ES lygmeniu buvo išbrauktos iš prioritetinių medžiagų sąrašo.

1.8. Vanduo yra gyvybiškai svarbus, tačiau vis labiau senkantis išteklius. Beveik du trečdaliai Europos piliečių mano, kad vandens kokybė ir (arba) kiekis jų šalyje yra rimta problema ([2]). Siekiant sėkmingai įgyvendinti 6-ąjį DVT „Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją“ ir išvengti krizių ateityje, šiuos susirūpinimą keliančius klausimus reikia spręsti kuo skubiau. Valstybių narių prioritetas turėtų būti užtikrinti galimybes naudotis tinkamais ištekliais, įranga ir žmogiškaisiais ištekliais, taip pat konsoliduoti kontrolės institucijas ir didinti kontrolės inspektorių skaičių.

1.9. EESRK taip pat ragina Europos institucijas pradėti spręsti vandens klausimą ir parengti ES mėlynąjį kursą – imtis radikalių veiksmų siekiant numatyti poreikius, išsaugoti vandens išteklius ir tinkamai valdyti su vandeniu susijusius iššūkius, pasitelkiant išsamų ir koordinuotą veiksmų planą ir nustatant plataus užmojo tikslus ir veiksmus, susijusius su sutartomis tarpinėmis reikšmėmis. 2023 m. EESRK pateiks konkrečių pasiūlymų dėl ES mėlynojo kurso.

2. **Bendrosios aplinkybės**

2.1. Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Vandens pagrindų direktyva, Aplinkos kokybės standartų direktyva ir Požeminio vandens direktyva, siūloma paviršinio ir požeminio vandens teršalų sąrašų peržiūra siekiama spręsti dvi pagrindines problemas:

— prioritetinių medžiagų sąrašai yra neišsamūs ir pasenę ir jais neužtikrinama tinkama ekosistemų ir žmonių sveikatos apsauga nuo vandens taršos keliamos rizikos,

— nacionaliniu lygmeniu nustatyti ryškūs teršalų ir kokybės standartų skirtumai yra per dideli. Duomenų teikimas yra sudėtingas, nes nepritaikytas prie šiandienos technologijų. Prioritetinių medžiagų sąrašų peržiūros procedūra yra pernelyg ilga.

2.2. Kalbant apie paviršinį vandenį, peržiūra siūloma į paviršinio vandens prioritetinių medžiagų sąrašą įtraukti 24 atskiras medžiagas (pesticidus, vaistus ir pramonines chemines medžiagas) ir 24 perfluoralkilintų ir polifluoralkilintų medžiagų (PFAS) grupę, taip pat iš dalies pakeisti 16 į sąrašą jau įtrauktų medžiagų taikomą aplinkos kokybės standartą (AKS) ir išbraukti keturias medžiagas, kurios, kaip manoma, nebekelia grėsmės ES mastu. Be to, remiantis nuostatomis dėl požeminio vandens, nustatyta ribinė vertė pesticidams.

2.3. Kalbant apie požeminį vandenį, siūloma į Požeminio vandens direktyvos I priedą įtraukti 24 PFAS grupę, du antibiotikus ir įvairius pesticidų metabolitus, nustatant visoje ES taikomas ribines vertes. Be to, įvesta ribinė vertė vaistams. Vienas vaistas įtraukiamas į Požeminio vandens direktyvos II priedą, taigi valstybės narės turi apsvarstyti galimybę nustatyti nacionalinę ribinę vertę.

2.4. Komisija parengs mikroplastikų ir atsparumo antimikrobinėms medžiagoms genų stebėsenos metodiką, siekdama įtraukti juos į teršalų sąrašą.

2.5. Siekiant pagerinti požeminio vandens teršalų stebėseną, vykdant požeminio vandens stebėseną tapo privaloma taikyti stebėjimo sąrašo procedūrą.

2.6. Suderinti upių baseinų lygmeniu reglamentuojamų teršalų standartai, kurie bus įtraukti į cheminės būklės vertinimą.

([1]) EAA ataskaita Nr. 7/2018, *European waters: Assessment of status and pressures 2018* (Europos vandenys. 2018 m. padėties ir iššūkių vertinimas).

([2]) Europos vandens asociacija (EWA), *Water Manifesto* (Vandens manifestas).

2.7. Valstybės narės privalo dvejus metus stebėti estrogenines medžiagas, taikydamos poveikiu grindžiamus metodus, lygiagrečiai su įprastine trijų estrogeninių medžiagų chemine stebėsena. Vandens pagrindų direktyvoje pateikta aplinkos kokybės standarto apibrėžtis iš dalies keičiama, įtraukiant poveikiu grindžiamas kritines vertes, naudojamas vykdant poveikiu grindžiamą stebėseną.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. Praėjus daugiau nei 20 metų nuo Vandens pagrindų direktyvos priėmimo, vandens tarša tebėra didelė problema Europoje, daranti neigiamą poveikį vandens organizmams, vandens naudojimui rekreaciniais tikslais ir geriamojo vandens tiekimui. Tai taip pat aktualu žemės ūkiui ir pramonei. Dviejų trečdalių paviršinio vandens telkinių ir ketvirtadalio požeminio vandens telkinių Europoje cheminė būklė vis dar nėra gera ([3]), tačiau tai vertinama tik pagal nedidelę dalį teršalų ir neatspindi viso vandens taršos masto.

3.2. Dėl vandens taršos visuomenė patiria daug išlaidų – apie 22 mlrd. EUR per metus, kalbant vien tik apie taršą maisto medžiagomis ([4]). Nors principas „teršėjas moka“ yra įtvirtintas ES sutartyse, jis vis dar nėra tinkamai įgyvendintas, todėl taršos sąnaudas iš esmės padengia mokesčių mokėtojai ([5]). Kenksmingų medžiagų poveikis žmonėms ir aplinkai turi savo kainą, o užteršto vandens valymas ir būklės atkūrimas daug kainuoja. Todėl visos pastangos turi būti nukreiptos į taršos prevenciją jos susidarymo vietoje.

3.3. Bendro įvairių cheminių medžiagų poveikio vandens organizmams ir žmonių sveikatai (t. y. kokteilio efekto) grėsmė yra gerai žinoma problema, o dabartinės stebėsenos ir ataskaitų teikimo sistemos trūkumai buvo vienas iš pagrindinių klausimų, kuriuos siekiama išspręsti atliekant peržiūrą. Reikėtų atsižvelgti į mokslininkų bendruomenės išvadas ir rekomendacijas, pateiktas, pavyzdžiui, įgyvendinant Europos Sąjungos projektus SOLUTIONS ir NORMAN.

3.4. Paviršinio ir požeminio vandens teršalų sąrašai turėtų būti peržiūrimi atitinkamai kas ketverius ir šešerius metus. Dabartinę peržiūrą atlikti jau vėluojama, nes paskutinį kartą paviršinio ir požeminio vandens teršalų sąrašai buvo peržiūrėti atitinkamai 2013 ir 2014 m. Taigi naujos prioritetinės medžiagos bus įtrauktos tik į 4-ojo ciklo upių baseinų valdymo planus, o siūloma atitikties data – 2033 m. Atsižvelgdamas į labai prastą Europos vandens kokybę ir į tai, kad jau įrodyta, jog siūlomos medžiagos kelia susirūpinimą dėl vandens visoje ES, EESRK primygtinai ragina nedelsiant imtis priemonių šių ir kitų teršalų koncentracijai visuose ES vandenyse sumažinti. ES turi greičiau reaguoti į mokslines žinias apie vandens taršą ir paversti jas teisiniais veiksmais bei sprendimais. Taip pat labai svarbu užtikrinti teisę kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais – valstybės narės ir Europos Sąjunga turėtų užtikrinti veiksmingas ir greitesnes teismines ir administracines procedūras ([6]).

3.5. EESRK pritaria tam, kad į paviršinio ir požeminio vandens prioritetinių medžiagų sąrašą būtų įtraukti nauji teršalai. Pagal šiuos sąrašus valstybės narės privalo ne tik sumažinti į aplinką išmetamą šių medžiagų kiekį, bet ir taikyti kitose direktyvose numatytas priemones ([7]). Tačiau jei sąrašai nėra atnaujinti arba yra per siauro pobūdžio, aplinkosaugos veiksmai gali būti riboti. Be to, teršalai dažniausiai įtraukiami kaip atskiros medžiagos, todėl neatsižvelgiama į cheminių mišinių poveikį.

3.6. EESRK palankiai vertina tai, kad PFAS buvo įtrauktos kaip 24 medžiagų grupė, kuriai nustatyta grupei taikoma ribinė vertė, taip pat palankiai vertina tai, kad nustatyta ribinė vertė pesticidams paviršiniame vandenyje ir ribinė vertė vaistams požeminiame vandenyje. Nors kai kurios iš šių ribinių verčių gali būti per didelės, kad būtų užtikrinta apsauga, tai atitinka Cheminių medžiagų strategijos tvarumui užtikrinti siekį reglamentuoti medžiagas kaip grupę. Tačiau tokias ribines vertes reikėtų nustatyti ir kitoms medžiagų grupėms, įskaitant bisfenolius, piretroidus ir neonikotinoidus.

([3]) EAA ataskaita Nr. 9/2021, *Drivers of and pressures arising from selected key water management challenges: A European overview* (Atrinktų pagrindinių vandens išteklių valdymo uždavinių veiksniai ir su jais susiję sunkumai. Europos apžvalga).

([4]) Europos Komisija, *Green taxation and other economic instruments – Internalising environmental costs to make the polluter pay* (Aplinkosaugos mokesčiai ir kitos ekonominės priemonės. Aplinkosaugos sąnaudų internalizavimas siekiant, kad teršėjas atlygintų žalą).

([5]) Audito Rūmų specialioji ataskaita 12/2021: ES aplinkos politikos srityse ir veiksmuose principas „teršėjas moka“ taikomas nenuosekliai.

([6]) EESRK nuomonė „Orhuso konvencijos taikymas. Teisė kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“ (OL C 123, 2021 4 9, p. 66).

([7]) Pavyzdžiui, jeigu kyla pavojus dėl cheminės būklės pagal Vandens pagrindų direktyvą blogėjimo, turi būti peržiūrėtos pagal Augalų apsaugos produktų reglamentą suteiktos autorizacijos.

3.7. Nors pesticidai yra uždrausti, jų ir toliau gali būti aplinkoje, kurioje jie kelia grėsmę vandens organizmams ir žmonių sveikatai dėl teisinių išimčių, neteisėto naudojimo arba dėl to, kad medžiaga sunkiai suyra. Didžioji dauguma pesticidų, aptinkamų kai kurių valstybių narių vandenyse, įskaitant DDT, lindaną, atraziną ir endosulfaną ([8]), yra uždrausti. Labai svarbu tęsti stebėseną ir pastangas sumažinti jų išmetimą.

3.8. Taip pat siūloma išbraukti Vandens pagrindų direktyvos 16 straipsnį, nes jis tapo nebeaktualus. Tačiau tai tik iš dalies teisinga, nes jį išbraukus būtų panaikintas 20 metų terminas, per kurį turi būti laipsniškai atsisakyta prioritetinių pavojingų medžiagų. Vienas iš pagrindinių Vandens pagrindų direktyvos tikslų – laipsniško atsisakymo įpareigojimas – yra vykdytinas tik tuo atveju, jei jis susijęs su aiškiu terminu. Jau pagal galiojančią Vandens pagrindų direktyvą šio įpareigojimo iš esmės buvo nepaisoma; kuo nekonkretesnis įpareigojimas bus, tuo labiau valdžios institucijos stengsis jį ignoruoti. Tai labai susilpnintų padėtį.

3.9. Remiantis Cheminių medžiagų strategijoje tvarumui užtikrinti numatytu principu „viena medžiaga – vienas vertinimas“, pasiūlyme Europos cheminių medžiagų agentūrai (ECHA) suteikiamas pagrindinis vaidmuo – ji perima ENVI GD ir Jungtinio tyrimų centro atsakomybę nustatant vandens teršalus ir su jais susijusius kokybės standartus. Atsižvelgdamas į tai, kad ECHA visų pirma nagrinėja chemines medžiagas, reglamentuojamas pagal Reglamentą dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), kuris netaikomas pesticidams ir vaistams, EESRK ragina agentūrą stiprinti savo (teisinius ir techninius) pajėgumus vaistų ir pesticidų srityje, kad ji galėtų tinkamai atlikti savo naujas užduotis. EESRK taip pat rekomenduoja ECHA šioje srityje bendradarbiauti su kvalifikuotais partneriais, be kita ko, regionų lygmeniu, pavyzdžiui, universitetais ir jų laboratorijomis.

3.10. Reikėtų daugiau nuveikti sveikatos ir saugos darbo vietoje klausimais, pavyzdžiui, žemės ūkio maisto produktų sektoriuje. Šiuo požiūriu EESRK prašo parengti konkrečias gaires pramonės šakoms, kurios gamybos procesuose naudoja vandenį su skirtingomis medžiagomis.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. EESRK palankiai vertina tai, kad stebėsenos duomenys ir gaunami būklės duomenys Europos aplinkos agentūrai ir visuomenei turėtų būti pateikiami bent kartą per metus, o ne kas šešerius metus, kaip buvo anksčiau. Tai leis susidaryti aktualesnį vaizdą apie Europos vandenų būklę ir pažangą siekiant Vandens pagrindų direktyvos tikslo.

4.2. EESRK palankiai vertina nuostatą taikyti poveikiu grindžiamus metodus estrogeninėms medžiagoms stebėti. Taip bus fiksuojamas visų panašų poveikį turinčių estrogeninių medžiagų poveikis, o ne tik trijų estrogeninių medžiagų, stebimų taikant įprastinius cheminius metodus, poveikis. Nors kritines vertes įtraukus į aplinkos kokybės standarto apibrėžtį atsiveria galimybė ateityje atliekant cheminės būklės vertinimą taikyti poveikiu grindžiamą mišinių poveikio stebėseną, Komisija turėtų būti įgaliota pateikti deleguotuosius aktus, kuriais būtų reikalaujama toliau taikyti poveikiu grindžiamą stebėseną.

4.3. Glifosato kokybės standartai buvo nustatyti prieš paskelbiant galutinę Pavojų sveikatai ir aplinkai ir atsirandančių pavojų mokslinio komiteto (SCHEER) nuomonę, nenurodant, kad jie bus peržiūrėti paskelbus galutinę mokslinę nuomonę, o tai reiškia, kad neatsižvelgiama į pilietinės visuomenės indėlį SCHEER konsultacijų metu. SCHEER taip pat turėtų atsižvelgti į pilietinės visuomenės poziciją ([9]) dėl šios galutinės nuomonės. Dar ne per vėlu tai padaryti, nes vis dar vyksta glifosatui taikomų aplinkos kokybės standartų peržiūros procesas, kaip reikalaujama Vandens pagrindų direktyvoje. Tai turėtų sudaryti Komisijos pasiūlymo dėl ribinių verčių paviršiniuose vandenyse nustatymo pagrindą.

4.4. EESRK mano, kad nė vienas atskiras pesticidams taikomas aplinkos kokybės standartas neturėtų būti aukštesnis už siūlomą parametrą „bendras pesticidų kiekis“ (0,5 µg/l) ([10]). Todėl vidaus paviršiniams vandenims, kurie nenaudojami geriamojo vandens gavybai, siūlomi aplinkos kokybės standartai (86,7 µg/l) neturėtų būti taikomi. Vietoj to, remdamasis atsargumo principu, EESRK rekomenduoja, kad paviršiniams vandenims, kurie naudojami geriamojo vandens gavybai, siūlomi aplinkos kokybės standartai (0,1 µg/l) turėtų būti taikomi visiems vidaus paviršiniams vandenims. Todėl aplinkos kokybės standartai, atitinkamai taikomi „kitiems paviršiniams vandenims“ turėtų būti pakeisti į 0,01 µg/l, laikantis praktikos „kitiems paviršiniams vandenims“ taikyti viena dydžio eile žemesnes ribines vertes nei vidaus paviršiniams vandenims.

([8]) Organizacijos *PAN Europe* ir *Ecologistas en Acción, Ríos hormonados: Contamination of Spanish Rivers with Pesticides*.

([9]) *Joint NGO analysis of the European Commission's proposal for revised list of priority substances for surface and groundwater* (Bendra pilietinės visuomenės atlikta Europos Komisijos pasiūlymo dėl peržiūrėto paviršinio ir požeminio vandens prioritetinių medžiagų sąrašo analizė).

([10]) COM(2022) 540, I priedas.

4.5. Atskira pesticidų požeminiame vandenyje ribinė vertė yra pagrįsta tuo, ką XX a. dešimtajame dešimtmetyje analizės metodais buvo galima ištirti ([11]). Nuo to laiko padaryta technikos pažanga ir dabar galima nustatyti mažesnę koncentraciją. Paviršinio vandens atveju keliems pesticidams jau nustatytos mažesnės ribinės vertės. EESRK apgailestauja, kad Komisija, peržiūrėdama paviršinio ir požeminio vandens teršalus, neperžiūrėjo atskirų pesticidų ribinių verčių. Remiantis analizės metodais, požeminiame vandenyje augalų apsaugos produktams taikoma neprivaloma 0,1 µg/l riba, tačiau šiuo metu esama patobulintų metodų, kuriais galima gauti mokslinę informaciją, kad būtų galima nustatyti ribines vertes, pagrįstas faktine rizika, susijusia su įvairiomis medžiagomis.

4.6. Vis dar trūksta požeminio vandens sistemų būklės (pavyzdžiui, temperatūros) stebėsenos rodiklių, nepaisant to, kad mokslo srityje jau teikiamas patikimas finansavimas atitinkamiems kriterijams nustatyti. EESRK kelia klausimą, kodėl Komisija į savo pasiūlymą neįtraukė tokių svarbių kriterijų. Tokie kriterijai turėtų būti įtraukti į Požeminio vandens direktyvos I priedą, atsižvelgiant į Požeminio vandens direktyvos 20 konstatuojamąją dalį ir 4 straipsnio 5 dalį, ir jie atitinka Europos Parlamento rezoliucijoje dėl vandens srities teisės aktų įgyvendinimo (2020 m. gruodžio 17 d.) pateiktus prašymus, susijusius su požeminiu vandeniu.

Briuselis, 2023 m. vasario 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Christa SCHWENG

([11]) Žr. EMA pastabas, pateiktas dokumente *Guideline on assessing the environmental and human health risks of veterinary medicinal products in groundwater* (Veterinarinių vaistų požeminiame vandenyje keliamos rizikos aplinkai ir žmonių sveikatai vertinimo gairės), ir EAA pastabas, pateiktas ETC/ICM ataskaitoje 1/2020 *Pesticides in European rivers, lakes and groundwater – Data assessment* (Pesticidai Europos upėse, ežeruose ir požeminiame vandenyje. Duomenų vertinimas).